

Sygn. akt VI ACa 838/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 lutego 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA – Maciej Kowalski

Sędzia SA – Aldona Wapińska (spr.)

Sędzia SO (del.) – Mirosława Kamińska

Protokolant: – sekr. sąd. Mariola Frąckiewicz

po rozpoznaniu w dniu 14 lutego 2014 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa J. B. i E. B.

przeciwko Bankowi (...) S.A. w G.

o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

z dnia 31 stycznia 2013 r.

sygn. akt XVII AmC 539/12

I. oddala apelację;

II. zasądza od J. B. i E. B. solidarnie na

rzecz Banku (...) S.A. w G. kwotę 60,00 (sześćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

VI ACa 838/13

UZASADNIENIE

J. i E. B. wnieśli przeciwko Bankowi (...) S.A. w G. powództwo o uznanie za niedozwolone i zakazanie wykorzystywania w obrocie z konsumentami postanowień wzorca umowy o następującej treści:

1a) „W przypadku kredytów hipotecznych udzielonych w innych walutach niż złoty, suma ubezpieczenia stanowi równowartość kapitału kredytu pozostającego do spłaty w dniu wystąpienia zdarzenia ubezpieczeniowego, przeliczonego po kursie spłaty kredytu z dnia wystąpienia zdarzenia podanego w tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez Bank” (§ 8 ust. 3 OWU);

1b) „Rozliczenie każdej wpłaty dokonanej przez Kredytobiorcę będzie następować z datą wpływu środków do Banku, według kursu sprzedaży waluty, dla której jest indeksowany Kredyt podanego w Tabeli kursów kupna/sprzedaży dla

kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A. obowiązującego w dniu wpływa środków do Banku.” (§ 10 ust.8 Umowy Kredytu).

W uzasadnieniu powodowie wskazali, iż Bank (...) S.A. (dawniej (...) Bank) prowadzi działalność gospodarczą, przedmiotem której jest m.in. udzielanie kredytów indeksowanych kursem CHF. W stosunkach z konsumentami pozwany posługuje się wzorcem zatytułowanym „Umowa Kredytu”. Zgodnie z § 13 ust. 1 Umowy Kredytu klient zostaje objęty ochroną ubezpieczeniową w (...) oraz (...) w zakresie ubezpieczenia na życie oraz na wypadek trwałej i całkowitej niezdolności do pracy. Integralną częścią Umowy Kredytu stanowią Ogólne Warunki Ubezpieczenia Grupowego na Rzecz Kredytobiorców - Kredyty Hipoteczne. W § 8 ust. 1 OWU przewidziano, iż „Suma ubezpieczenia na wypadek zgonu lub trwałej i całkowitej niezdolności do pracy Ubezpieczonego w każdym dniu okresu ubezpieczenia, równa jest kapitałowi kredytu pozostającemu do spłaty w tym dniu.” Natomiast § 8 ust. 3 OWU zawierał postanowienie wskazane w pkt 1 a pozwu. Z kolei w § 10 ust. 8 Umowy Kredytu zawarto postanowienie wskazane w pkt 1b pozwu. W ocenie powodów postanowienia znajdujące się w § 8 ust. 3 OWU i § 10 ust. 8 Umowy Kredytu stanowią niedozwolone postanowienia umowne, bowiem zapisy o przeliczeniu pozostałego do spłaty kapitału określonego we frankach szwajcarskich na złote według kursu z dnia wystąpienia zdarzenia ubezpieczeniowego i następnie ponowne przeliczenie wypłaconej w złotych kwoty z tytułu ubezpieczenia na franki szwajcarskie są skrajnie niekorzystne dla konsumenta. Pomimo ponoszenia wysokich kosztów ubezpieczenia, klient jest obciążony ciężarem zmiany kursu waluty. Ponadto celem umowy ubezpieczenia jest zabezpieczenie spadkobierców na wypadek śmierci, zaś celem mechanizmu wypłaty odszkodowania w razie śmierci kredytobiorcy jest pokrycie w całości spłaty kredytu, z czym sprzeczny jest określony w zaskarżonej klauzuli sposób rozliczania należności. Postanowienia naruszają dobre obyczaje handlowe rozumiane jako szacunek dla kontrahenta, który winien wyrażać się w należyтым poinformowaniu partnera o istotnych, z jego punktu widzenia, okolicznościach dotyczących min. ubezpieczenia spłaty kredytu na wypadek śmierci.

Pozwany Bank (...) S.A. w G. wnosił o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie na swoją rzecz od Powodów kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego w wysokości stawki minimalnej określonej w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu. Pozwany podniósł, iż załączona do pozwu umowa została zawarta z poprzednikiem prawnym Pozwanego (...) Bankiem S.A., który utracił swój byt z końcem 2009 r. w związku z połączeniem z Bankiem (...) S.A. Pozwany zaprzeczył, aby posługiwał się wzorcem umowy o treści analogicznej, jak dołączony do pozwu. Ponadto w uzasadnieniu odpowiedzi na pozew wskazał, iż zgodnie z § 11 ust. 3 umowy kredytowej postanowienia przedmiotowej umowy zostały indywidualnie uzgodnione z Kredytobiorcą, nie można zatem mówić o kwestionowaniu wzorca umowy, lecz próbie zakwestionowania przez spadkobierców Kredytobiorcy wiążącej, zawartej poprzez złożenie oświadczeń woli przez obie strony, uzgodnionej indywidualnie umowy, nie zaś jej wzorca. Ponadto Pozwany wskazał, iż istotą umów kredytu indeksowanego jest świadome ponoszenie przez klienta, jak też przez Bank ryzyka kursowego transakcji, co jest rekompensowane dla klienta niższymi marżami oraz rzeczywistymi, niższymi ratami kredytu, niż dla kredytów udzielanych w złotych. Pozwany zakwestionował też pogląd, iż celem ubezpieczenia na życie jest zawsze zaniknięcie zobowiązania. Cel ubezpieczenia jest definiowany przez strony - w niniejszej sprawie strony zgodnie postanowiły, że odszkodowanie będzie odpowiadało saldu z określonego dnia, niezależnie od ewentualnych przyszłych zmian na korzyść lub niekorzyść którejkolwiek ze stron w zależności od kształtowania się kursu walutowego. Pozwany podnosił również, iż żądanie Powodów wobec posiadania przez nich zadłużenia i braku jego spłaty należy uznać za wykorzystywanie ich uprawnień sprzecznie z zasadami współżycia społecznego, co na podstawie art. 5 K.c. nie korzysta z ochrony.

Wyrokiem z dnia 31 stycznia 2013r. Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów oddalił powództwo, zasądził od J. i E. B. solidarnie na rzecz Banku (...) S.A. w G. kwotę 377 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego oraz

przejął na Skarb Państwa kwotę 600 zł tytułem opłaty stałej od pozwu, od której uiszczenia Powodowie byli zwolnieni z mocy prawa. Podstawą rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego były następujące ustalenia:

Dnia 5 listopada 2007 r. pomiędzy (...) Bank S.A. w G., a B. B. została zawarta Umowa kredytu nr (...), na podstawie której Bank udzielił Kredytobiorcy kredytu indeksowanego kursem franka szwajcarskiego. W treści **§ 10 ust. 8 umowy** zawarto zapis, iż rozliczenie każdej wpłaty dokonanej przez Kredytobiorcę będzie następować z datą wpływu środków do Banku, **według kursu sprzedaży waluty, dla której jest indeksowany Kredyt podanego w Tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A. obowiązującego w dniu wpływu środków do Banku**. Kredytobiorca został jednocześnie objęty ochroną ubezpieczeniową w zakresie ubezpieczenia na życie oraz na wypadek trwałej i całkowitej niezdolności do pracy w (...) oraz (...). Ogólne Warunki Ubezpieczenia Grupowego na rzecz Kredytobiorców - Kredyty Hipoteczne stanowiły załącznik do umowy. W wymienionym załączniku **w § 8 ust. 3** znalazła się klauzula o następującej treści: „**W przypadku kredytów hipotecznych udzielonych w innych walutach niż złoty, suma ubezpieczenia stanowi równowartość kapitału kredytu pozostającego do spłaty w dniu wystąpienia zdarzenia ubezpieczeniowego, przeliczonego po kursie spłaty kredytu z dnia wystąpienia zdarzenia podanego w tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez Bank.**” W treści § 11 ust. 3 umowy znalazło się oświadczenie Kredytobiorcy, iż postanowienia przedmiotowej umowy zostały z nim indywidualnie uzgodnione

Dnia 13 października 2010 r. B. B. zmarł. Powodowie są jego jedynymi spadkobiercami. Na skutek śmierci Kredytobiorcy Towarzystwo (...) wpłaciło na rachunek umowy kredytowej (...) kwotę 529 275, 82 zł, co stanowiło równowartość kwoty wymaganej do spłaty całkowitej tj. 173 317, 12 CHF przeliczonej po kursie obowiązującym w dniu zdarzenia ubezpieczeniowego tj. 3,0538 zł. Wyżej wymieniona kwota po przeliczeniu zgodnie z kursem obowiązującym w dniu wpłaty stanowiła równowartość 161 744, 28 zł. Bank powiadomił Powodów, iż do całkowitej spłaty kredytu wymagana jest kwota 9 748, 44 CHF (okoliczności bezsporne).

Pozwany Bank (...) S.A. jest następcą prawnym (...) Banku S.A., który utracił swój byt prawny z końcem 2009 r. na skutek jego połączenia z Pozwanym.

Oceniając zasadność żądania powództwa Sąd Okręgowy - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznał, iż powodowie nie mają legitymacji czynnej do występowania w niniejszej sprawie. Wskazując na różnice pomiędzy kontrolą incydentalną a kontrolą abstrakcyjną postanowień wzorca umowy Sąd pierwszej instancji zważył, iż w niniejszej sprawie przedstawiono do oceny Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów postanowienie konkretnej umowy, zatem nie wzorca umowy w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. Zdaniem tego Sądu brak było wystarczających podstaw do przyjęcia, iż pozwany posługuje się analogicznej treści wzorami, **gdyż Pozwany temu zaprzeczył. Powodowie nie wypowiedzieli się co do twierdzeń pozwanego o zaprzestaniu stosowania wzorca używanego jedynie przez poprzednika prawnego pozwanego (...) Bank S.A. , który utracił byt prawny z końcem 2009 r.** Mając na uwadze wyniki całej rozprawy, zwłaszcza załączenie do pozwu konkretnej umowy, nie zaś wzorca, Sąd pierwszej instancji uznał brak wypowiedzenia się przez Powodów co do tych twierdzeń za ich przyznanie (art. 230 k.p.c.). Zdaniem tego Sądu **powodowie nie posiadają zatem legitymacji czynnej w niniejszej sprawie, albowiem zgodnie z treścią art. 479³⁸ § 1 Kodeksu postępowania cywilnego, powództwo w sprawach o uznanie wzorca umowy za niedozwolone może wytoczyć każdy, kto według** oferty pozwanego mógłby zawrzeć z nim umowę zawierającą postanowienie, którego uznania za niedozwolone żąda się pozwem.

Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów ponadto uznał, iż nie została spełniona także inna przesłanka wynikająca z art. 385¹ § 1 k.c. , tj. brak indywidualnego uzgodnienia z konsumentem zakwestionowanego postanowienia wzorca umownego. Zgodnie z treścią art. 385 1 § 3 k.c., nie uzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na które konsument nie miał rzeczywistego wpływu, co w szczególności odnosi się do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. Sąd pierwszej instancji wskazał, iż w niniejszej sprawie

złożona została do akt umowa zawarta przez poprzedników prawnych stron, przy czym – zgodnie z oświadczeniem klienta zawartym w § 11 ust. 3 umowy – została ona z nim indywidualnie uzgodniona. Na podstawie art. 245 k.p.c., w zw. z art. 231 k.p.c. Sąd pierwszej instancji uznał za ustalony fakt dokonania takich indywidualnych uzgodnień.

Zdaniem Sądu Okręgowego zaskarżone postanowienie nie mogłoby być uznane za abuzywne w rozumieniu przepisu art. 385¹ k.c. również z uwagi na fakt, iż nie wyczerpuje ono także pozostałych przesłanek przywołanego przepisu, w szczególności nie kształtuje interesów konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy. Powodowie kwestionują zapis o określeniu sumy ubezpieczenia w umowie ubezpieczenia na życie kredytodawcy poprzez jej odniesienie do równowartości kapitału kredytu pozostającego do spłaty w dniu wystąpienia zdarzenia ubezpieczeniowego przeliczonego po kursie spłaty kredytu z dnia wystąpienia zdarzenia (§ 8 ust. 3 umowy) w zestawieniu z zapisem o rozliczeniu każdej wpłaty dokonanej przez Kredytobiorcę według kursu obowiązującego w dniu wpływu środków do Banku (§ 10 ust. 8). W ocenie Sądu jednak ryzyko kursowe jest immanentnie związane z zawieraniem umów kredytowych indeksowanych w walutach obcych i obciąża obie strony. W sytuacji odwrotnej, tj. wzrostu kursu dolara, mogłoby dojść do uzyskania przez beneficjentów nadwyżki ponad kwotę wymagalnego zadłużenia z tytułu umowy. Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznał zatem, iż klient podpisujący takiej treści umowę godzi się na ponoszenie określonego ryzyka, które zostało przez niego zdyskontowane poprzez korzyści płynące z zawarcia umowy kredytu hipotecznego indeksowanego w walucie obcej. Podobne ryzyko ponosi również druga strona umowy, zatem nie można przedsiębiorcy przypisać wykorzystywania przez niego dominującej pozycji przy formułowaniu wzorca umowy i naruszenia zasady równorzędności stron. Treść umowy została przedstawiona konsumentowi i przez niego zaakceptowana, zatem nie może być zatem mowy o podnoszonym przez Powodów naruszeniu dobrych obyczajów rozumianych, jako szacunek dla kontrahenta, poprzez niedoinformowanie konsumenta, dążenie do wywołania jego błędnego przekonania, wykorzystania niewiedzy.

Z tych przyczyn Sąd Okręgowy oddalił powództwo, o kosztach procesu orzekając na podstawie art. 98 i 99 k.p.c. w zw. z § 18 ust. 2 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2008r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego w całości zaskarżyli apelacją powodowie, zarzucając:

I. obrazę przepisów prawa procesowego, która miała istotny wpływ na wynik postępowania polegającą na obrazie następujących przepisów:

- art. 227 k.p.c. i art. 316 § 1 k.p.c. oraz art. 231 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 47939 i art. 47940 k.p.c. polegającą na nieprawidłowej ocenie zgromadzonego materiału dowodowego oraz przekroczeniu zasady swobodnej oceny dowodów na rzecz dowolnej oceny, czego skutkiem był błąd w ustaleniach faktycznych polegający na nietrafnym uznaniu, iż pozwany zaprzestał stosowania wzorca w chwili wytoczenia powództwa w niniejszej sprawie oraz, że zakwestionowane postanowienia umowy oraz ogólnych warunków zostały uzgodnione indywidualnie,

- art. 233 k.p.c. w zw. z art. 244 i 245 k.p.c. polegającą na nieprawidłowej ocenie zgromadzonego materiału dowodowego oraz przekroczeniu zasady swobodnej oceny dowodów na rzecz dowolnej oceny poprzez przyznanie waloru dowodowego kopiom wewnętrznych aktów pozwanego: pismo okólne nr (...), zarządzenie nr (...), komunikat nr (...), zarządzenie nr (...), komunikat nr (...), które nie stanowią dokumentu urzędowego ani prywatnego, czego skutkiem był błąd w ustaleniach faktycznych polegający na uznaniu, że pozwany zaprzestał stosowania wzorca zawierającego zakwestionowane postanowienia.

II. naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 385¹ k.c. poprzez błędne uznanie, że zakwestionowane postanowienia nie kształtują praw i obowiązków konsumenta w sposób w sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy.

Mając na uwadze podniesione zarzuty apelujący wnosili o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i uwzględnienie powództwa w całości oraz o

zasądzenie od pozwanego na rzecz strony powodowej kosztów procesu w obu instancjach, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, ewentualnie wnosili o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu.

Pozwany Bank (...) S.A. w G. wnosił o oddalenie apelacji i zasądzenie na jego rzecz od powodów kosztów procesu za drugą instancję według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powodów podlegała oddaleniu, bowiem pomimo zasadności niektórych zarzutów w niej podniesionych, zaskarżony wyrok ostatecznie odpowiada prawu.

W pierwszej kolejności w niniejszej sprawie wymagała wyjaśnienia kwestia zaniechania stosowania wzorca przez pozwanego. Sąd pierwszej instancji uznał bowiem, iż w związku z przejściem w 2009 r. (...) Bank, będącego stroną umowy kredytowej zawartej z synem powodów (która to umowa została złożona do akt sprawy jako wzorzec umowy), przez pozwanego Bank i stwierdzenia przez niego, iż nie stosuje obecnie wzorców umów stosowanych przez przejęty Bank, zaniechanie stosowania zakwestionowanego wzorca umownego należało uznać za przyznane – wobec braku stanowiska powodów w tej kwestii. Zdaniem Sądu pierwszej instancji prowadziło to do wniosku o braku legitymacji czynnej powodów w tej sprawie.

Stanowisko takie jest błędne, gdyż kwestia zaniechania stosowania wzorca stanowi odrębną, od braku legitymacji, przesłankę oddalenia powództwa. Zgodnie bowiem z art. 479³⁹ k.p.c. z żądaniem uznania postanowienia wzorca umowy za niedozwolone można wystąpić również wtedy, gdy pozwany zaniechał jego stosowania, jeżeli od tego zaniechania nie minęło sześć miesięcy, co oznacza, iż jeśli termin ten upłynął, wówczas postępowanie nie może się toczyć, mimo że powód spełniałby przesłanki pozwalające na uznanie jego legitymacji czynnej, wynikające z art. 479³⁸ § 1 i 2 k.p.c.

Udowodnienie faktu zaniechania stosowania wzorca – zgodnie z ogólną regułą rozkładu ciężaru dowodu wynikającą z art. 6 k.c. – obciąża pozwanego. Zatem nie było wystarczające przyjęcie za przyznane tej okoliczności – przy braku stanowiska powodów w tej materii – natomiast pozwany powinien był ten fakt wykazać, np. poprzez złożenie nowych wzorców umów stosowanych przez niego obecnie i w chwili wytoczenia powództwa. W myśl bowiem art. 479⁽⁴⁰⁾ k.p.c. zaniechanie przez pozwanego, po wytoczeniu powództwa, stosowania zaskarżonego postanowienia wzorca umownego nie ma wpływu na bieg postępowania. Jest przy tym oczywistym, iż pozwany po przejściu (...) Bank nie mógł stosować literalnie tych samych wzorców umownych, choćby ze względu na zmianę podmiotu będącego stroną umów zawieranych przy użyciu tych wzorców. Nie oznacza to jednak, iż pozwany nie odpowiada za stosowanie przez (...) Bank wzorców umowy – tak w ramach kontroli incydentalnej, jak i abstrakcyjnej – jeśli zawierały one niedozwolone postanowienia umowne. Na skutek połączenia poprzez przejście (...) Banku, pozwany na mocy art. 494. § 1 k.s.h. wstąpił bowiem z dniem połączenia we wszystkie prawa i obowiązki spółki przejmowanej. Jeśli więc po przejściu (...) Banku pozwany zawierał umowy z użyciem wzorców zawierających podobne co do celu lub co do skutku, bądź tożsame postanowienia, jak zakwestionowane w niniejszej sprawie i taki stan trwał do czasu wytoczenia powództwa (bądź nie wcześniej niż 6 miesięcy przed tą datą) – wówczas zastosowanie w sprawie niniejszej będą miały przepisy art. 479⁽³⁹⁾ i art. 479⁽⁴⁰⁾ k.p.c.

W celu wyjaśnienia tej okoliczności Sąd Apelacyjny zobowiązał pozwanego do złożenia stosowanych przez niego wzorców umów. Ze złożonych przy piśmie pozwanego z dnia 27 stycznia 2014 r. dokumentów wynika, iż w stosowanych przez pozwanego (w szczególności w dacie wytoczenia niniejszego powództwa) wzorców umów kredytu hipotecznego indeksowanych kursem franka szwajcarskiego zawarte są podobne (co do celu i co do skutku) postanowienia umowne do klauzul zakwestionowanych w niniejszym postępowaniu (por. teczka z wzorcami umownymi). Nie została zatem

spełniona przesłanka zaniechania stosowania wzorca umownego, pozwalająca na oddalenie powództwa wprost na podstawie art. 479³⁹ k.p.c.

W ocenie Sądu Apelacyjnego błędne jest także stanowisko Sądu pierwszej instancji co do braku legitymacji czynnej powodów. W myśl art. 479³⁸ § 1 k.p.c. powództwo w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone może wytoczyć każdy, kto według oferty pozwanego mógłby zawrzeć z nim umowę zawierającą postanowienie, którego uznania za niedozwolone żąda się pozwem. Powództwo może wytoczyć także organizacja pozarządowa, do której zadań statutowych należy ochrona interesów konsumentów, powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów oraz Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Zgodnie zaś z § 2 tego artykułu powództwo może ponadto wytoczyć zagraniczna organizacja wpisana na listę organizacji uprawnionych w państwach Unii Europejskiej do wszczęcia postępowania o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, opublikowaną w Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich, jeżeli cel jej działania uzasadnia wystąpienie przez nią z takim żądaniem dotyczącym wzorców umów stosowanych w Polsce, zagrażających interesom konsumentów w państwie członkowskim, w którym organizacja ta ma swoją siedzibę. W przepisie § 1 tego artykułu chodzi więc nie tylko o podmiot, który zawarł umowę, ale również o podmiot, który "potencjalnie" może zawrzeć umowę. Podmioty wymienione w art. 479³⁸ § 1 k.p.c. nie są związane stosunkiem materialnoprawnym z podmiotem stosującym wzorec umowny (H. Ciepła (w:) Kodeks postępowania cywilnego..., t. 1, red. K. Piasecki, s. 1834). Podmioty takie nie muszą ponadto legitymować się interesem prawnym. W uzasadnieniu wyroku z dnia 3 lutego 2006 r., I CK 297/05 (Biuletyn Sądu Najwyższego 2006, nr 5, s. 12) Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na warunkowe sformułowanie art. 479³⁸ § 1 k.p.c., który legitymację czynną do wytoczenia powództwa w tym postępowaniu przyznaje w pierwszej kolejności "każdemu, kto według oferty pozwanego mógłby zawrzeć z nim umowę zawierającą postanowienie, którego uznania za niedozwolone żąda się pozwem". Według Sądu Najwyższego brzmienie przepisu "wskazuje na nieograniczony a priori krąg podmiotów czynnie legitymowanych, a zarazem na publiczny charakter skargi w sprawach abstrakcyjnej kontroli wzorca umownego".

Bez wątpienia powodowie, którzy wystąpili z żądaniem abstrakcyjnej kontroli wzorca umownego należą do kręgu adresatów oferty pozwanego. Brak jest bowiem we wzorcu jakichkolwiek ograniczeń podmiotowych, pozwalających na uznanie, iż powodowie nie mogliby zawrzeć z bankiem umowy według zakwestionowanego wzorca (oczywiście – pomijając kwestię przejęcia dotychczasowego (...) Bank). Słusznie podnosili powodowie w apelacji, iż celem wprowadzonej regulacji przyznającej Sądowi Ochrony Konkurencji i Konsumentów kompetencję w zakresie abstrakcyjnej kontroli wzorca umownego jest ochrona interesu publicznego, przy czym okoliczność ta nie wyłącza pośredniej realizacji indywidualnego interesu konsumenta. Tym samym – zdaniem Sądu Apelacyjnego – nie było podstaw do uznania, iż po stronie powodów występuje brak legitymacji czynnej i to zarówno w odniesieniu do zakwestionowania § 10 ust. 8 umowy kredytowej, jak i § 8 ust. 3 Ogólnych Warunków Ubezpieczenia, stanowiących integralną część tej umowy, choć w odniesieniu do drugiego zakwestionowanego postanowienia sprawa jest nieco bardziej skomplikowana.

Cytowane wyżej Ogólne Warunki Ubezpieczenia Grupowego na rzecz Kredytobiorców – Kredyty Hipoteczne stanowią nie tylko integralną część umowy kredytowej zawartej pomiędzy (...) Bank a synem powodów, ale przede wszystkim integralną część Umowy Ubezpieczenia Grupowego Na Rzecz Kredytobiorców i Posiadaczy Kart Polisa Nr (...) zawartej pomiędzy (...) Bank S.A. a (...) z siedzibą w G. oraz (...) z siedzibą w G., która to umowa jest umową ubezpieczenia na cudzy rachunek w rozumieniu art. 808 § 1 k.c. Istotą tego rodzaju umów jest m.in. to, że ubezpieczający ubezpiecza cudzy interes majątkowy lub cudze życie, działając jednak we własnym imieniu. Osoba trzecia, na której rzecz zawarto umowę ubezpieczenia na cudzy rachunek, nazywana jest ubezpieczonym. Jest to osoba, na której rzecz zawarto umowę ubezpieczenia majątkowego, oraz osoba, której życia i zdrowia dotyczy ubezpieczenie. Ubezpieczony nie staje się więc stroną umowy ubezpieczenia, a jedynie podlega ochronie w niej przewidzianej. Syn powodów wyraził zgodę na objęcie go ochroną ubezpieczeniową na podstawie tej Umowy Ubezpieczenia, składając stosowne oświadczenie (k.23). Tym samym stał się ubezpieczonym w rozumieniu art. 808 § 1 k.c.

W myśl art. 808 § 5 k.c. przepisy art. 385¹ – 385³ k.c. stosuje się odpowiednio do umów ubezpieczenia na cudzy rachunek jeżeli ubezpieczający jest osobą fizyczną, a umowa nie wiąże się bezpośrednio z działalnością gospodarczą

osoby ubezpieczonej. Nie może więc budzić wątpliwości, że ubezpieczonemu, na którego rzecz umowa ubezpieczenia została zawarta, przysługuje prawo do żądania kontroli wzorca w drodze powództwa wytoczonego w sprawie indywidualnej w związku z zawartą umową ubezpieczenia. W ocenie Sądu Apelacyjnego powyższe unormowania stanowią także podstawę do uznania, iż osobie fizycznej przysługuje możliwość żądania kontroli abstrakcyjnej wzorca. Skoro bowiem ustawodawca nakazuje stosować odpowiednio przepisy regulujące niedozwolone postanowienia umowne (art. 385¹-385³kc) do ubezpieczonej osoby fizycznej, której praw i obowiązków dotyczy umowa ubezpieczenia na zasadach określonych w art. 808§5 k.c., to osobie tej przysługuje także roszczenie z art. 479³⁶ i następne k.p.c. Logiczną bowiem konsekwencją traktowania na gruncie prawa materialnego ubezpieczonego, na rzecz którego umowa została zawarta, jak konsumenta, jest takie samo traktowanie go na gruncie prawa procesowego. Tym samym nieodzowne staje się przyznanie mu realnej obrony jego praw przed sądem w ramach abstrakcyjnej kontroli wzorców umowy, w tym wypadku warunków ubezpieczenia. Innymi słowy skoro ustawodawca potraktował ubezpieczonego w warunkach art. 808§5 k.c. jak konsumenta, to także jako konsumenta, a w istocie jako potencjalnego konsumenta - należy go traktować na gruncie przepisów ustawy kodeks postępowania cywilnego i stosować do niego wprost przepisy art. 479³⁶-476⁴⁵ k.p.c. (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 19.06.2013 r., sygn. akt VI ACa 1494/12, niepubl.). Pomimo więc tego, iż powodowie nie mogliby stać się stroną Umowy Ubezpieczenia Grupowego, której Ogólne Warunki Ubezpieczenia zakwestionowali w § 8 ust. 3, to na mocy przepisu szczególnego – art. 808 § 5 k.c. – przysługuje im prawo żądania kontroli abstrakcyjnej tego wzorca.

Powyższe rozważania prowadzą zatem do wniosku, iż powodom przysługiwała legitymacja czynna w sprawie niniejszej w odniesieniu do obu zakwestionowanych postanowień umownych w obu wzorcach. Odmienne jednak przedstawia się kwestia legitymacji biernej pozwanego – na co nie zwrócił uwagi Sąd pierwszej instancji, a co w ostateczności miało znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

O ile chodzi o postanowienie zawarte w § 10 ust. 8 umowy kredytowej – to legitymacja bierna pozwanego nie może budzić żadnych wątpliwości. Sama jednak treść tego postanowienia przesądza, iż żądanie powodów w zakresie odnoszącym się do uznania tego postanowienia za niedozwolone, nie mogło być uznane za zasadne. Z punktu widzenia naruszenia interesów konsumenta – strony umowy kredytowej – jest ono bowiem indyferentne. Ustala jedynie, że rozliczenie każdej wpłaty nastąpi według kursu waluty obowiązującego w dniu wpływu środków do banku. Zdaniem Sądu drugiej instancji jest to rozwiązanie pozwalające na obiektywne ustalenie sposobu rozliczania spłaty – bez wprowadzania zbędnego ryzyka niekorzystnych zmian kursowych dla którejkolwiek ze stron umowy kredytowej w przypadku, gdyby następowały wahania kursu waluty, według której kredyt jest indeksowany. Ryzyko takie istnieje natomiast wobec treści zakwestionowanego § 8 ust. 3 w zw. z § 11 ust. 2 OWU przez ustalenie sposobu obliczania sumy ubezpieczenia, tj. zastosowania dla ustalenia wysokości tej sumy kursu waluty obowiązującego w dacie wystąpienia zdarzenia ubezpieczeniowego, nie zaś z daty dokonania wpłaty tej sumy do banku. Jednakże w odniesieniu do poddania tego postanowienia kontroli abstrakcyjnej, powodowie skierowali powództwo przeciwko niewłaściwemu pozwanemu.

Jak wcześniej wskazano, stronami Umowy Ubezpieczenia Grupowego są pozwany Bank jako ubezpieczający oraz ubezpieczyciel (...) z siedzibą w G. oraz (...) z siedzibą w G.. Przedmiotem tej Umowy jest życie i zdrowie ubezpieczonego w zakresie opisanym w warunkach ubezpieczenia. W ramach tej Umowy na cudzy rachunek ubezpieczyciel zobowiązuje się do zapłaty określonego w umowie świadczenia w razie śmierci ubezpieczonego lub powstania w czasie trwania ubezpieczenia trwałej i całkowitej niezdolności do pracy ubezpieczonego. Przystąpienie ubezpieczonego do ubezpieczenia jest dobrowolne i następuje po wyrażeniu zgody przez kredytobiorcę tj. złożeniu stosownego wniosku i złożeniu szeregu oświadczeń. Natomiast kwota kredytu udzielanego przez pozwanego przeznaczona jest na cele mieszkalne kredytobiorcy oraz na pokrycie opłat, m.in. za udostępnienie ubezpieczeń kredytobiorcy w ramach umów ubezpieczenia grupowego.

Z powyższego wynika, iż umowa zawarta między Bankiem a ubezpieczycielem przewiduje ochronę ubezpieczeniową dla kredytobiorców będących konsumentami. W szczególności Ogólne Warunki Ubezpieczenia Grupowego, stanowiące integralną część tej umowy, w zakresie praw i obowiązków wynikających z umowy ubezpieczenia odnoszą

się wyraźnie do konsumenta i określają jego sytuację prawną w relacji z ubezpieczycielem. Związek pozwanego Banku z umową ubezpieczenia jest więc tylko taki, że jest on tym, który konsumenta ubezpiecza na jego wniosek. Powstaje zatem zagadnienie, kto w istocie stosuje wzorzec, którego postanowienie zostało zakwestionowane.

Pod pojęciem wzorca umownego rozumie się przygotowane z góry przez proponenta, przed zawarciem umowy, postanowienia kształtujące treść stosunku prawnego wiążącego strony. Istotne jest więc, jakiej treści stosunku prawnego wzorzec dotyczy. Jak wskazano wyżej w umowach ubezpieczenia na cudzy rachunek (art. 808 § 1-5 k.c.) odmienna jest sytuacja prawna ubezpieczającego i ubezpieczonego. Na pierwszym z nich ciąży obowiązek zapłaty składki ubezpieczeniowej, natomiast ubezpieczony ma ustawowe prawo żądania świadczenia ubezpieczeniowego wprost od ubezpieczyciela. Staje się więc beneficjentem umowy ubezpieczeniowej. Jakkolwiek wynikającą z powyższego konsekwencją jest to, że stronami umowy ubezpieczenia jest ubezpieczający i ubezpieczyciel, to jednak nie zmienia to stanowiska co do tego, że ubezpieczający nie stosuje zaskarżonego postanowienia zawartego we wzorcu, mając na uwadze jego treść odnoszącą się wyłącznie do relacji między ubezpieczonym i ubezpieczycielem, gdyż określa sposób obliczania sumy ubezpieczenia należnej ubezpieczonemu, czyli reguluje obowiązki i uprawnienia pomiędzy tymi dwoma podmiotami. Kwestionowane postanowienie nie wpływa więc na prawa i obowiązki pozwanego Banku i nie reguluje stosunku prawnego między Bankiem a ubezpieczonym. Prowadzi to zatem do uznania, iż w okolicznościach niniejszej sprawy to ubezpieczycielowi należy przypisać stosowanie określonego wzorca. Powyższe oznacza, że Bank nie może być tym podmiotem, który odpowiada za stosowanie klauzuli w obrocie z konsumentami, pomimo tego, że niewątpliwie miał udział w tworzeniu treści wzorca stosowanego przez ubezpieczyciela skoro warunki ubezpieczenia stanowią także element umowy banku z ubezpieczycielem.

Powyższe stanowisko potwierdza wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12.09.2013 r. (IV CSK 91/13, LEX nr 141391) w sprawie kontroli incydentalnej postanowienia zawartego w umowie ubezpieczenia grupowego, skierowanej przeciwko ubezpieczycielowi, co prowadzi do wniosku, iż zakład ubezpieczeń jest legitymowany biernie także w sprawach kontroli abstrakcyjnej postanowień wzorca umowy. Również w doktrynie prezentowany jest pogląd, zgodnie z którym obecny stan prawny pozwala ubezpieczonym powoływanie się na naruszenie przez **ubezpieczyciela** przepisów o stosowaniu wzorców umownych i zgłaszać zarzut nieskuteczności poszczególnych postanowień, jeżeli tylko będą one dotyczyły ich praw i obowiązków.

W ocenie Sądu Apelacyjnego konsekwencją powyższego jest uznanie, że po stronie pozwanego Banku brak jest legitymacji procesowej biernej w zakresie żądania uznania za niedozwolone postanowienia umownego zawartego w § 8 ust. 3 OWU, a tym samym powództwo w stosunku do Banku winno ulec oddaleniu w całości – także wobec braku abuzywności postanowienia zawartego w § 10 ust. 8 umowy kredytowej.

Odnosząc się ponadto do zarzutu niewłaściwego ustalenia indywidualnego uzgodnienia postanowień umowy, należy zauważyć, iż przy abstrakcyjnej kontroli wzorca przesłanka ta nie może mieć znaczenia. Chodzi bowiem o sam wzorzec umowy proponowany drugiej stronie, a zatem z natury rzeczy ustalany jednostronnie przez przedsiębiorcę. Dlatego też – mimo błędnego stanowiska Sądu pierwszej instancji – brak jest potrzeby szczegółowego odnoszenia się do tego zarzutu podniesionego w apelacji.

Mając na uwadze powyższe, w tym również okoliczność, iż pomimo częściowo błędnego uzasadnienia zaskarżony wyrok w ostatecznym wyniku odpowiada prawu – Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku, o kosztach postępowania rozstrzygając na podstawie art. 98 § 1 i 3 oraz art. 99 k.p.c.